

Kanttekeningen bij het onderwerp “*Technisch Geweld in de Nederlands-Indonesische Oorlog. Zware wapens in de periode van dekolonisatie*”

Inleiding.

Binnen de militaire wereld is de term *technisch geweld of mechanisch geweld* onbekend¹ en in de aanloop naar de romptekst leggen de twee auteurs uit dat die term zich uitstrekt over “*indirect vurende wapens zoals artillerie en gevechtsvliegtuigen*”. Die uitleg bevestigt een beperkte kennis van het militaire jargon. Artillerie is bijvoorbeeld meer dan de betreffende vuurmonden waar in de 17 pagina’s herhaaldelijk naar verwezen wordt; gevechtsvliegtuigen worden door de leek weliswaar als een wapen gezien, maar is in werkelijkheid een systeem (het is meer dan een wapen en schutter). Vuurmonden worden binnen de krijgsmacht wel in de categorie indirect of krombaan vurende wapens geschaard; gevechtsvliegtuigen niet. Die worden beschouwd als direct vurende wapensystemen. De slordige omgang met die twee geweldsinstrumenten onderstreept dat de term *technisch of mechanisch geweld* een gevonden, een gefabriceerde term is.

Vertrekpunten.

De inhoud van de teksten op de blz. 93-110 wordt nader beschouwd conform de onderstaande criteria.

1. **Eerlijkheid:** data of bronnen niet verzinnen of vervalsen en alternatieve visies en tegenargumenten serieus nemen.
2. **Zorgvuldigheid:** wetenschappelijke methoden gebruiken en optimale precisie betrachten bij ontwerp, uitvoering en verslaglegging.
3. **Transparantie:** welke data zijn gebruikt, hoe zijn die verkregen, welke resultaten men heeft bereikt en langs welke, en wat de rol van externe belanghebbenden is geweest.
4. **Onafhankelijkheid:** bij de keuze van de methode, bij de beoordeling van de data en in de weging van alternatieve verklaringen, bij het beoordelen van onderzoek(svoorstellen) zich niet laten leiden door buiten wetenschappelijke overwegingen (bijvoorbeeld overwegingen van commerciële of politieke aard).
5. **Verantwoordelijkheid:** binnen de grenzen van het redelijke rekening houden met de legitieme belangen van bij het onderzoek betrokken personen.

Eerlijkheid.

Voor de evaluatie van het originele artikel van Harmanny en McAllisterLinn wordt een multi gekleurde lijst van artikelen, boeken en dissertaties gebruikt, die de indruk wekken dat het onderwerp vanuit meerder invalshoeken is benaderd en sprake is van een evenwichtig betoog. De vastgelegde conclusies als resultaat van dat betoog weerspiegelen afhankelijk van de insteek en achtergrond van de lezer die gewenste evenwichtigheid wel of niet en die twijfel onderstreept de complexiteit van het onderwerp.

Zorgvuldigheid.

De teksten op de 17 pagina's hebben geen wetenschappelijk- maar een informatief karakter. De auteurs leggen in een zinsnede uit wat het doel van de teksten is: *"In dit artikel willen we een eerste reactie bieden op de observatie van Luttikhuis en ook Rémy Limpach dat het onderzoek naar technisch geweld in de Indonesische archipel tot nog toe 'grote lacunes' vertoont"*. Ze stellen zich daarvoor drie vragen die ze door hun betoog in die teksten willen beantwoorden:

- Kan resp. moet de inzet van *zware wapens* door de Nederlandse strijdkrachten tussen 1945 en 1949 op enige wijze als uitzonderlijk worden beschouwd in de context van historische ontwikkelingen en in vergelijking met andere conflicten in dezelfde periode.
- hoe effectief waren zware wapens in irreguliere oorlogen zoals de *Nederlands-Indonesische Oorlog*.
- Hebben zware wapens veel meer (burger)slachtoffers gemaakt dan *'directe' vormen van geweld*.

Transparantie.

Transparantie is gebonden aan de eenduidige uitleg van gebruikte termen en daar schort het in de 17 pagina's aan. Niet alleen wordt slordig omgegaan met de twee genoemde geweldsinstrumenten, maar ook de vragen bevatten een aantal onjuistheden.

In vraag 1 draait het hoofdzakelijk om de aanduiding van zware wapens. De term *"zware wapens"* is een multi-interpretabele term. Die kan op uiteenlopende manieren worden uitgedrukt:

- in gewicht, in kaliber, vuursnelheid, vuurprecisie, doorboringvermogen en afstandsbereik van de munitie of een combinatie van meerdere genoemde karakteristieken;
- een combinatie van pantser, wapens/wapensysteem, waarnemingsmiddelen en schutter en
- in kwantiteit.
- spreekt men over een wapen/wapensysteem als geweldsinstrument zoals een vuurmond of antitank wapen of over een geweldsmiddel als een eenheid voorzien van een mix aan geweldsinstrumenten?

Als wapens/wapenssystemen uit die periode langs de hedendaagse meetlat worden gelegd kan nauwelijks over zware wapens gesproken worden, terwijl dat in de besproken periode wel als zware wapens geïdentificeerd wordt. Kortom, er moet helder met de term omgesprongen worden en niet in het midden gelaten worden wat er mee bedoeld wordt. Die verduidelijking is noodzakelijk om een juiste vergelijking te maken met de inzet van wapens/wapenssystemen in andere geweldsconflicten.

Wanneer de effectiviteit van een wapen/wapensysteem aan de orde komt dan is het zaak om de factoren die de effectiviteit kunnen beïnvloeden, te benoemen en in het betoog aan de orde te stellen. Die effectiviteit wordt bepaald/beïnvloed door de *status van de technische/technologische uitvoering van wapen en drager; kwaliteit van de munitie; kennis*

en kunde van de schutter; mate van nauwkeurigheid en actualiteit van informatie/inlichtingen (wel of niet steun van de lokale bevolking); communicatie betrouwbaarheid en snelheid; doelidentificatie; weeromstandigheden en geografische kenmerken. Er kan dus heel wat mis gaan.

Bovendien wordt het gebruik van een wapen/wapensysteem door de doorsnee Nederlandse militair, gereguleerd/begrensd door *Rules of Engagement* (ROE)², *International Humanitarian Law* (IHL)³ en *Conventies van Geneve*. Overtreding en schending door een regulier optredende militair betekent toetsing aan de Wet op de Krijgstucht en/of (inter) nationale wetgeving. Irregulier optredende combattanten stoorden zich niet aan die regulering, omdat het westerse “uitvindingen” zouden zijn.

In vraag 2 is het gebruik van de termen oorlog en Nederlands-Indonesisch onjuist. Er bestond geen Indonesische eenheidsstaat en er was geen sprake van een oorlog. KNIL/OVW eenheden vertegenwoordigde het formele gezag en hadden opdracht om de opstand, oproer resp. rebellie te neutraliseren. In feite moesten Nederlandse militairen politie taken uitvoeren. Er was sprake van asymmetrie in de toepassing van geweld, waarbij het KNIL/OVW gebonden was aan een grote mate van regulering en herkenbaarheid door uniformen en materieel en de van een niet-combattant te onderscheiden opstandeling zich niet liet leiden door diezelfde regulering. Scheiding van combattant en niet-combattant was door de geografische omstandigheden een uitermate complexe en tijdrovende zaak.

In vraag 3 is het onduidelijk waar de grens tussen het technische/mechanisch geweld en de directe vormen geweld getrokken moet worden.

De transparantie van het betoog wordt op twee manieren beïnvloed: de slordige omgang met het militaire jargon en het gebrek aan eenduidigheid van termen.

Onafhankelijkheid.

Omdat sprake is van een informatie stuk, is de onafhankelijkheidsvraag niet aan de orde.

Verantwoordelijkheid.

Door data en informatie te gebruiken van andere auteurs en onderzoekers geldt het zelfde als voor het antwoord op de onafhankelijkheid.

Antwoorden.

De beantwoording van de drie vragen speelt een centrale rol in het betoog om vast te kunnen stellen of “het onderzoek naar technisch geweld in de Indonesische archipel tot nog toe ‘grote lacunes’ vertoont”. De antwoorden luiden als volgt:

Vraag 1: het onderzoek naar de historische context van zware wapens toont aan dat het Nederlandse gebruik van dergelijke gewelddmiddelen nauwelijks afweek van dat van andere Westerse mogendheden in contemporaine conflicten. Wanneer het gebruik van zware wapens in Indonesië wordt vergeleken met de toepassing daarvan in reguliere oorlogen, dan zien we dat in die laatstgenoemde conflicten zowel de artillerie als het luchtwapen met veel meer vernietigend effect en beduidend willekeuriger werden ingezet.

Kanttekening #1: De operationele en materiële standaardisatie was na WO II groot en dus was de inzet en het uitschakelingeffect van vuurmonden en vliegtuigen gelijksoortig. Alleen de tegenstander, wel of niet steun van de lokale bevolking, geografische en weersomstandigheden konden verschillen.

Vraag 2: Het aantal slachtoffers van de luchtaanval op Wonosari (10 maart 1949) werd door de vertegenwoordiger van de inheemse rebellenleiding in de UN uit propaganda motieven zwaar overdreven. Stemmingmakerij op het internationale politieke podium. Dat bevestigde het onderzoek van de onderzoekscommissie van de UN (UNCI) op basis van informatie afkomstig van de lokale bevolking.

Kanttekening #2: Als bijkomend effect bevestigde het onderzoekresultaat dat de inzet van vliegtuigen als component van het *technische/mechanische geweld* tegen mobiele, verspreid optredende nauwelijks van niet-combattanten te onderscheiden combattanten in sterk begroeide heuvelachtige gebieden met actieve steun van de lokale bevolking, niet het slijtende effect bracht dat de militaire leiding daarvan verwachtte. De tegenstander lijdt niet die verliezen om het succes van infanterie operaties te garanderen. In tegendeel.

Vraag 3: Nadere bestudering van de veel aangehaalde Nederlandse aanval op Wonosari laat echter zien dat onderzoek naar specifieke gevallen een ander beeld kan opleveren dan men op het eerste gezicht zou verwachten.

Kanttekening #4: Die vraag is en kan niet eenduidig beantwoord resp. beantwoord worden, omdat het afhankelijk is van het operationele concept en militaire kennis, kunde en ervaring van de tegenstander, wel en niet steun van lokale bevolking en weer en geografische omstandigheden.

Aanbeveling van de auteurs.

De auteurs komen met de aanbeveling om *“meer onderzoek, op zowel het micro- als macroniveau en zowel naar specifieke gewelddacties als in vergelijkend perspectief, teneinde inzicht te krijgen in de destructieve rol die indirect vurende wapens hebben gespeeld”*.

Conclusie.

Teveel factoren bepalen de effectiviteit van technisch/mechanisch geweld om eenduidig vast te kunnen stellen dat in de periode 1945-1946 de inzet van zware wapens in Nederlands-Indië de belangrijkste oorzaak is geweest van een omvangrijke bijkomende schade in de vorm van slachtoffers onder niet-combattanten. Van een

geïstitutionaliseerde straffeloosheid kon door de regulering en begrenzing van/door ROE, IHL en Conventies van Geneve van de inzet/het gebruik van wapens/wapensystemen geen sprake zijn.

¹ Het artikel verwijst naar de uitvinders van de term Jacques van Doorn (Socioloog) en Wim Hendrix die de term in hun onderzoek naar de '*ontsporing van geweld' in het Nederlands-Indonesische conflict*' (1970) hebben verwerkt. Dat staat te lezen op blz n 242-250.

² **ROE** verwoorden drie belangrijke principes voor de toepassing van gewapend geweld: **terughoudendheid, legitimiteit en proportionaliteit.**

³ **Seven Fundamental Rules:**

- Persons *hors de combat* and those who do not take a direct part in hostilities are entitled to respect for their lives and their moral and physical integrity. They shall in all circumstances be protected and treated humanely without any adverse distinction.
- It is forbidden to kill or injure an enemy who surrenders or who is *hors de combat*.
- The wounded and sick shall be collected and cared for by the party to the conflict which has them in its power. Protection also covers medical personnel, establishments, transports and equipment. The emblem of the red cross or the red crescent is the sign of such protection and must be respected.
- Captured combatants and civilians under the authority of an adverse party are entitled to respect for their lives, dignity, personal rights and convictions. They shall be protected against all acts of violence and reprisals. They shall have the right to correspond with their families and to receive relief.
- Everyone shall be entitled to benefit from fundamental judicial guarantees. No one shall be held responsible for an act he has not committed. No one shall be subjected to physical or mental torture, corporal punishment or cruel or degrading treatment.
- Parties to a conflict and members of their armed forces do not have an unlimited choice of methods and means of warfare. It is prohibited to employ weapons or methods of warfare of a nature to cause unnecessary losses or excessive suffering.
- Parties to a conflict shall at all times distinguish between the civilian population and combatants in order to spare civilian population and property. Neither the civilian population as such nor civilian persons shall be the object of attack. Attacks shall be directed solely against military objectives.